

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

F. DE SAUSSURE

ΜΑΘΗΜΑΤΑ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΣΧΟΛΙΑ
ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ
Φ. Δ. ΑΛΙΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Copyright: Εξδόσεις Β. Παπαζώου ΑΕΒΕ, Νικητορά 2 και Έφημ.
Μενελάου, τμήλ. 36,38,020, 36,22,496

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΩΟΥ
1979

στήμη και στην Κοινωνική Ψυχολογία. Στο βάθος, κάθε τι στη γλώσσα είναι ψυχολογικό, άκρως και οι ύλικές και μηχανικές της εκδηλώσεις, όπως οι μεταβολές των ήχων κι' έπ' όσον ή γλώσσική έπιστήμη προσφέρει τόσο πολύτιμα δεδομένα στην Κοινωνική Ψυχολογία, δεν ταυτίζεται μαζί της. Τόσα έρωτήματα, που έδω άπλόως τά θύγουμε, γιά νά επανέλθουμε άργότερα.

Δέν είναι, εξάλλου, δύσκολο νά ξεκαθαρίσουμε τις σχέσεις της Γλωσσολογίας μέ τη Φυσιολογία: ή σχέση είναι μονόπλευρη, μέ την έννοια ότι ή μελέτη των γλώσσων απαιτεί διασαφήσεις από τη Φυσιολογία των ήχων, που αυτή όμως δέν της τις παρέχει καθόλου. Όπως και νάνα, ή σύγχυση ανάμεσα στις δύο έπιστήμες είναι αδιύνατη: τό φυσιαστικό, όπως θά ιδούμε, στη γλώσσα είναι άσχετο μέ τον φωνητικό χαρακτήρα του γλωσσικού σημείου.

Ός προς τη Φιλολογία, δέν έχουμε πιά καμιά ταλάντευση: είναι έπιστήμη εντελώς έξωρη από τη Γλωσσολογία, παρ' όλα τά σημεία έπαφής μεταξύ τους και τις ύπηρεσίες που προσφέρει ή μία στην άλλη.

Ποιά, τέλος, είναι ή ώφέλιμότητα της Γλωσσολογίας; Πολύ λίγοι έχουν, στο θέμα αυτό, ξεκαθαρισμένες αντιλήψεις, αλλά δέν είναι έδω ό χώρος γιά νά τις καθορίσουμε. Είναι όμως φανερό, π.χ., ότι τά γλωσσικά προβλήματα ενδιαφέρουν όλους, ιστορικούς, φιλολόγους κλπ., που καταψίνονται μέ κρίμενα. Άκόμη πιο φανερό είναι ή σημασία της γιά τη γενική καλλιέργεια: στη ζωή των ατόμων και των κοινωνιών ό λόγος είναι ένας παράγοντας τόσο σπουδαίος όσο κανένας άλλος. Θα ήταν απαράδεκτο, επομένως, ή μελέτη του νά έμεινε ύποθεση μόνο κάποιων ειδικών πραγματινά, όλος ό κόσμος λίγο-πολύ άσχολεείται μέ τό λόγο, αλλά —τί παράδοξη συνέπεια αυτού του ενδιαφέροντος!— δέν ύπάρχει τομέας σταρμένος μέ τόσο άνόητες ιδέες, μέ τόσες προκαταλήψεις, μέ πλάσματα άπατηλά και φανταστικά. Από ψυχολογική άποψη, οι πάνες αυτές δέν είναι αξιοκαταρρήγες: του γλωσσολόγου όμως τό καθήκον είναι πριν απ' όλα νά τις καταγγείλει και νά τις διαλύσει μέ όσο γίνεται μεγαλύτερη πηγή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ I

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ

1. ΓΛΩΣΣΑ - ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ

Ποιά είναι τό πλῆρες και ταυτόχρονα τό συγκεκριμένο αντικείμενο της γλωσσικής έπιστήμης; Το έρώτημα είναι ιδιαιτέρα δύσκολο: θά ιδούμε πού πέρα τό γιαιτί. Έδω περιουσιζόμαστε νά καταλάβουμε αυτή τη δυσκολία.

Άλλες έπιστήμες δουλεύουν πάνω σέ δεδομένα εκ των προτέρων αντικείμενα, που μπορούμε ύστερα νά τά παρατηρήσουμε από διάφορες άπόψεις: στο δικό μας χώρο δέν συμβαίνει τίποτε τό παρόμοιο. Κάποιος προσφέρει τη γαλλική λέξη nu: ένας έμπόδειος παρατηρητής θά προσπαθήσει νά ιδεί στη λέξη αυτή ένα συγκεκριμένο γλωσσικό αντικείμενο: μία πού προσεχτική όμως εξέταση της λέξης θά βοηθήσει στην εύρεση των τρόπων θεώρησής της: σάν ήχο, σάν έκφραση μιας ιδέας, σάν αντίστοιχο του λατινικού nudum κλπ. Αντί τό αντικείμενο νά προηγείται της άποψης, θά λέγαμε ότι ή άποψη δημιουργεί τό αντικείμενο: τίποτε, εξάλλου, δέν μας λέει από πριν ότι ό ένας από τους τρόπους θεώρησης του συγκεκριμένου πράγματος είναι προγενέστερος ή άνώτερος από τους άλλους.

Κι' ακόμη, όποιον τρόπο κι' άν υιοθετήσουμε, τό γλωσσικό φαινόμενο παρουσιάζει διαρκώς δύο όψεις! που άνταποκρίνονται ή μία στην άλλη και που ή μία δέν έχει αξία παρά χάρη στην άλλη. Π.χ.: γίνονται αντίληπτες από τό αυτί: οι ήχοι όμως δέν θά ύπῆρχαν δίχως τά φωνητικά όργανα. Έτσι ένα -n- δέν ύπάρχει παρά χάρη στην άναπόκριση των δύο αυτών πλευρών του. Δέν μπορούμε λοιπόν νά ύπολόγουμε τη γλώσσα στών ήχο, ούτε νά ξεχωρίσουμε τόν ήχο από τη στοιματική άόφωση: δέν μπορούμε αντίστοιχα νά καθορίσουμε τις κινήσεις των φωνητικών οργάνων, άν άφαιρέσουμε την άκουστική έντύπωση (βλ. σ. 71 κ.έ.).

2. Άλλ' άς παραδεχθούμε πώς ό ήχος είναι ένα από τό πράγμα:

μήπως αυτός κάνει τό λόγο; "Όχι, ο ήλιος είναι τό εργαλείο μόνο της σκέψης και δέν υπάρχει γιά τόν εαυτό του. 'Εδώ οφείνεται μία καινούργια και τρομερή αντίστοιχία: ο ήλιος, ένωτητα άκουστικο φωνητική σύνθετη, σχηματίζει, μέ τή σειρά του, μαζί μέ τήν ιδέα μέ σύνθετη ένωτητα, φυσιολογική και νοητική. 'Αλλά και κάτι ακόμη:

3. 'Ο λόγος έχει μία πλευρά άκουσική και μία πλευρά κοινωνική και δέν μπορούμε νά νοήσουμε τή μία δίχως τήν άλλη. Και πού πέφτει; 4. Σέ κάθε στιγμή, ο λόγος ύπνοει ταυτόχρονα ένα κατεστημένο σύστημα και μία έν εξάλλη' σέ κάθε στιγμή, είναι ένας θεμέλιος του παρόντος και ένα προϊόν του παρελθόντος. Μέ μία πρώτη ματιά φαίνεται πού από τό να διακρίνει κανείς άνάμεσα στό σύστημα και στην ιστορία του, άναμεσα σ' αυτό πού είναι και σ' αυτό πού υπήρξε στην πραγματικότητα, ή σχέση πού ένώνει τό δύο αυτό πρόγραμμα είναι τόσο στενή πού μέ δυσκολία μπορεί κανείς νά τό ξεχωρίσει. Μήπως τό έρώτημα θέ ήταν πού από, άν θεωρούσαμε τό γλωσσικό φαινόμενο στις είδες του; "Αν, π.χ., άρχίζαμε νά μελετούμε τή γλώσσα τών παιδιών; "Όχι, γιατί είναι πού άπατηλή ή ιδέα νά πιστεύουμε ότι σχετικά μέ τό λόγο τό πρόβλημα τής καταγωγής του διαφέρει από τό πρόβλημα τών διακρίων καταστάσεων δέν βγαίνουμε, λοιπόν, από τό παύλο κύκλο.

"Έτσι, από όποιον πλευρά κι' άν πηγαίνουμε τό πρόβλημα, πουθενά δέν μας προσφέρεται τό άντικείμενο τής γλωσσικής έπιστήμης άκόριο: παντός βρισκόμαστε μπροστά στο δίλημμα: ή συνδεόμαστε μέ τή μία πλευρά μόνο κάθε προβλήματος και κινδυνεύουμε νά μή διακρίνουμε τίς δυσκολότερες πού σημειώσαμε πού πάνω ή, άν μελετούμε τό λόγο από πολλές πλευρές ταυτόχρονα, τό άντικείμενο τότε τής γλωσσικής έπιστήμης μας παρουσιάζεται σαν ένας σφός έτερόκλητα πρόγματα δίχως καμία μετέξ' τους σύνθεση. Κι' άν κανείς πιαστεί έτσι, άνοίγει τήν πόρτα σέ πολλά έπιστήμες — Ψυχολογία, Ανθρωπολογία, Κανονιστική Ήραματική, Θεωολογία κλπ. — πού τίς ξεχωρίζουμε άπόλυτα από τή Γλωσσολογία, αλλά πού θέ μπορούσαν, από κακή μέθοδο, νά διεκδικήσουν τό νόημα σαν ένα από τά άντικείμενά τους.

Δέν υπάρχει, κατά τή γνώμη μας, παρά μία μόνο λύση σ' όλες αυτές τίς δυσκολίες: πρέπει πρώτα-πρώτα νά τοποθετηθούμε πάνω στο έδαφος τής γλώσσας και νά τή θεωρήσουμε σαν κανόνα όλων των άλλων έκδηλώσεων του λόγου. Πραγματικά, άνάμεσα σέ τούς διαδισκώτες ή γλώσσα μόνη φαίνεται νά έπιδέχεται έναν κύριον άποψη και προυργεί ένα σημείο στήριξης ίκανοποιητικό γιά τό πνεύμα.

'Αλλά τί είναι γλώσσα; Για μας δέν συγγέεται μέ τό λόγο δέν είναι παρά ένα καθορισμένο του μέρος, ουσιαστικά άπωδοτότε. Είναι

ένα κοινωνικό προϊόν των ίκανοτήτων του λόγου και ταυτόχρονα ένα σύνολο άσχετικών συμβάσεων, πού έχει υιοθετηθεί τό κοινωνικό πώμα, γιά νά επιτρέψουν σέ άτομά του ν' άκούων αυτή τήν ικανότητα. 'Ο λόγος, παρμένος στο σύνολό του, είναι πολύμορφος και έτερόκλητος: ένω βρίσκεται, πάνω σέ πολλούς τομείς ταυτόχρονα, όπως στο φυσικό, στο φυσιολογικό και στον ψυχικό, άνηκει ακόμη στον τομέα των άκουσικών και στην τομέα του κοινωνικού. Δέν άφήνει τόν εαυτό του νά ταξινομηθεί σέ καμία κατηγορία των άνθρωπίνων πραγμάτων, γιατί δέν έπεί κανείς πώς νά φανερώσει τήν ένωτητά του.

'Η γλώσσα, αντίθετα, είναι ένα ήλο καλή' αυτό και μία άρχή ταξινόμησης. Από τή στιγμή πού τής δίνουμε τήν πρώτη θέση άνάμεσα στα πρόγματα του λόγου, είάγουμε μία φυσική τάξη σέ ένα σύνολο πού δέν προσφέρεται γιά καμιά άλλη ταξινόμηση.

Σ' αυτή τήν άρχή ταξινόμησης θέ μπορούμε κανείς ν' άντιτάξει ότι ή άσχετη του λόγου σπρίγγεται σέ μία ικανότητα πού κατέχουμε από τή φύση, ένω ή γλώσσα είναι κάτι άποχτημένο και συμβατικό, πού θέρεπε νά υιοθετηθεί στο φυσικό ένστικτο κι' όχι νά έχει τό προβόδισμα άπέναντί του.

Νά, τί θέ μπορούμε κανείς ν' άπαντήσει στην άντίρρηση αυτή! Πρώτα - πρώτα, δέν έχει άποδεδειχθεί ότι ή λειτουργία του λόγου, πέτος όπως έκδηλώνεται ήττω μιλώμε, είναι πέρα γιά πέρα φυσική, ότι δηλ. ο φωνητικός μας μηχανισμός είναι καμειμένος γιά νά μιλά. Όπως τά πόδια μας είναι καμειμένα γιά νά περπατούμε. (Οι γλωσσολόγοι δέν είναι σύμφωνοι πάνω σ' αυτό τό σημείο. 'Έτσι, γιά τόν William, πού παραποιεί τή γλώσσα μέ ένα κοινωνικό θεμά σαν όλους τους άλλους, κατά τύχη και γιά λόγους εύκολίας χρησιμοποήσε τόν φωνητικό μηχανισμό μας ως έρμηνεία τής γλώσσας: οί άνθρωποι θέ μπορούσαν έίπουν κακά νά άναβέζων τή χειρωνακική και νά χρησιμοποιούν άπαικία άντί άκουστικές εύόδες. Δέν υπάρχει άμφισβασία πως ή θέση χιτ' είναι πού άποδότης ή γλώσσα δέν είναι κοινωνικός θεμάς άλλά σέ όλα τά σημεία μέ τους άλλους έβλ. σ. 107 κ.λ. και 111) επί πλέον ο William πείλει τού άσχετικά άσχετίζει ότι τυχαία έπανε ή ένωγή μας σέ φυσικά ήρακα ή ένωγή χιτ' μας έπιβέβηκε κατά κάποιον τρόπο από τή φύση. 'Αλλά νομίζουμε ότι στο όσον στική αγμείο ο άσχετικός γλωσσολόγος έχει άλαιο: ή γλώσσα είναι μία ένωση και ή φύση του αγμείου πού έχει συμφωνηθεί είναι άδίσταχη. 'Τό πρόβλημα λοιπόν του φωνητικού μηχανισμού είναι άσχετικό, σημασιολογικά μέσα στο πρόβλημα του λόγου.

"Ένας κάποιος έρεμιάς αυτό πού όνομάζουμε ήθησιολογικό λόγο (linguistic artivul) θέ μπορούσε νά βεβαιώσει χιτ' τού ιδέα. Σιτ' ήτατική γλώσσα artivulus σημαίνει μέλος, μέρος, ύποδιάρρηξη σέ μία

συνεχῇ σειρά παραγμάτων· σφαιρικά μέ τὸ λόγο, ἡ ἀφύπνιση μπορεῖ νὰ σηματοδοτῇ τὴν ἐπιδόσεις τῆς ἀντιλαμβανόμενης ἀνασφάλας τοῦ λόγου πρὸς τοὺς ἀλλοίους ἢ τὴν ἐπιδόσεις τῆς ἀντιλαμβανόμενης ἀνασφάλας τοῦ λόγου πρὸς τοὺς ἀλλοίους· μ' αὐτὴ μόνο τὴν ἔννοια λέμε στὴ γερμανικὴ γλῶσση πρᾶγματος Sprache. Ἀπολαμβάνοντας τὸν δεύτερο αὐτὸν όρο, ὁ ἀντιλαμβανόμενος νὰ πρᾶγμα ὅτι δὲν εἶναι ὁ ἀντιλαμβανόμενος λόγος τοῦ εἶναι φυσικὰ πρὸς τὸν ἀντιλαμβανόμενον, ἀλλὰ ἡ δυνατότητα τοῦ νὰ δημιουργηθῇ μὴ γλῶσσα, δηλ. ἓνα σύστημα γλωσσικῶν σημείων πρὸς τὸ ἀντιλαμβανόμενον πρὸς τὸν ἄλλον γλωσσικῶν.

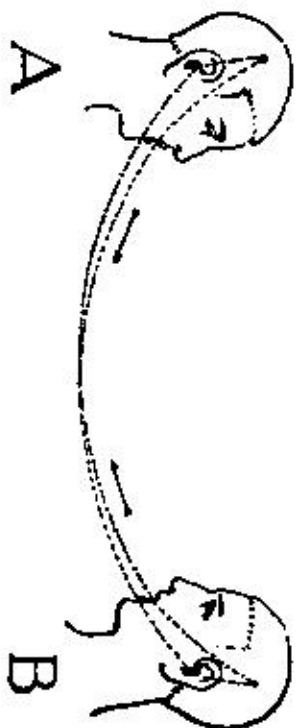
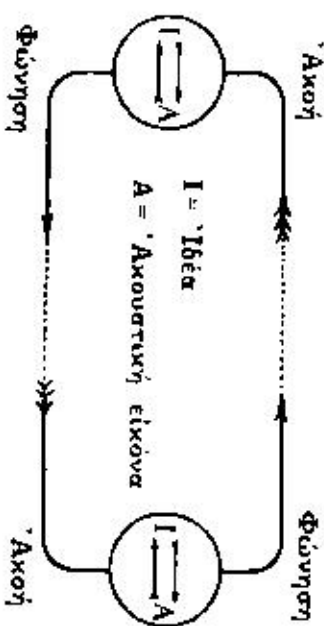
Ὁ Βρομα ἀνακάλυψε ὅτι ἡ ἱκανότητά νὰ μιλῶμε ἐντοπίζεται στὴν τρίτη ἀρστέρεα μεταπλασία ἑλίκων· καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἐπηρεάζονται πολλοὶ γιὰ νὰ προσδώσουν στὸ λόγο ἓνα χαρακτηριστ. φωνικό. Ξέρουμε ὅμως ὅτι αὐτὴ ἡ ἐντόπιση ἔχει παρατηρηθεῖ καὶ γιὰ διάφο. τι ποὺ σχετίζεται μὲ τὸ λόγο καὶ τὴ γραφὴ μαζί, καὶ οἱ παρατηρήσεις αὐτές συνδεόμενες μὲ ἐκείνες ποὺ ἔχουν γίνεαι πάνω πρὸς διάφορες μορφές ἀφασίας ἀπὸ τραύμα τῶν κέντρων αὐτῶν ἐντόπισης· φαινόμενα νὰ δείχνουν: 1^ο ὅτι οἱ διάφορες διαταραχές τοῦ προφορικοῦ λόγου περιπλέκονται κατὰ χιλίους τρόπους μὲ τίς διαταραχές τοῦ γραπτ. λόγου. 2^ο ὅτι σ' ὅλες τίς περιπτώσεις ἀφασίας ἡ ἀγραφή ἐκείνου ποὺ προσβάλλεται δὲν εἶναι τόσο ἡ ἱκανότητά νὰ τηρεῖται κανεὶς ἕως τέτοιο ἢ τέτοιο ἥγῃ ἢ νὰ χαρακτηρίζεται ἐν τῷ τῷ ἢ τῷ σημείῳ ἢ πάλιν ἐνός κανονικοῦ λόγου. (Ὁλο αὐτὸ τὸ γεγονός μᾶς ἐδηγεῖ νὰ πιστέψουμε ὅτι πάνω ἀπὸ τὴ λειτουργία τῶν διαφόρων ὁργάνων ὑπάρχει μιὰ ἀλλήλ. πλὴ γενική, ἱκανότητα ποὺ κατευθύνει τὰ σημεῖα καὶ αὐτὴ θὰ μπορούσε νὰ εἶναι μόνον ἡ γλωσσική. Καὶ ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὴ διηγούμεστε στὸ ὅλον μὲ τὸ πᾶν παρτέραςμα.

Πια να δώσουμε στη γλώσσα την πρώτη θέση στη μελέτη του λόγου, μπορούμε τέλος να υπογραμμίσουμε αυτό το εγχείρημα, ότι δηλ. η ικανότητα — φυσική ή όχι — ν' αβηρώσουμε ομιλίες δεν άσκειται αποκρ με τη βοήθεια του εργαλείου πρὸ διαμοιργήσε καὶ κλρηθο- τσε η κανόντητα. δὲ είναι λοιπὸν χμασικά νά πώμε ὅτι ἡ γλώσσα εἶναι ἐκείνη που πραγματοποιεῖ τὴν ἐνότητα τοῦ λόγου.

2. ENJOY THE LUXURY OF A PRIVATE SPA FOR 40 MIN.

1 να να προϋπάρχει μέντοι στο σώμα του σώρου η ψυχή του σώρου. Μπορεί στη γλώσσα, πρέπει να τονολογηθούν μερικοί λόγοι. Απλά στον λόγο του έστιν έπιτερείται η άναστροφή του έτους. Η άπλή άστροφή επιτελείται άπό τον έλεγχο έτους έως το έτος. Τότε που άπαιτείται για να είναι το σώμα να έπρε. Έτσι, λοιπόν,

δ' οὐ πρόσωπον, τὸ δ' ἄξιόν ἐστι, καὶ οὐ σωματικὰ ἐργαζομένη

[illegible]

[illegible]

Ἰὼ ἐνδοκίμου καὶ ὁπότε τοῦ πικρῶς ἀνὰ ἑαυτὴν καὶ ἄλλοις ἐπὶ
αὐτῇ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τοῖς ἄλλοις
ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τοῖς ἄλλοις
ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τοῖς ἄλλοις

[illegible][illegible]

Πρέπει ναύρη να προβλεπούνε μια έκτακτη συνθήκη και να αναλογιστούν, πως έμφορύνεται, όταν δεν πρόκειται πια για μεμονωμένα σπινεία ή έκτακτα κίνησιν πλύνει τον πιο υπέκτιτο πόλο πτόν ήζυζονος, τίνι γίνονται ως παρρηίας (βλ. π. 162).

Ἀλλὰ καὶ κατὰ δόξαν καὶ ἐκείνην τὴν πίστιν, ὥστε καὶ
ἐννοεῖται καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κόσμου, καὶ
τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κοινωμένου κόσμου.

[illegible]

Ποια είναι η σχέση της κοινωνικής ανάπτυξης με τον πολιτισμό; Η κοινωνία είναι το σύνολο των ανθρώπων που ζουν μαζί, αλλά και η μορφή που παίρνει η συλλογική ζωή. Ο πολιτισμός είναι το σύνολο των αξιών, των συμπεριφορών, των τεχνικών που δημιουργεί η κοινωνία. Η κοινωνία επηρεάζει τον πολιτισμό, αλλά και ο πολιτισμός επηρεάζει την κοινωνία. Η σχέση τους είναι αμοιβαία και συνεχής.

Τὸ φυσικὸ μέρος μπορεῖ μέ μᾶλλον νὰ παραμεληθῇ. "Ὅταν ἀκούμε νὰ μένουσιν μὲν γὰρ ἡμεῖς ποὺ δεῦν τὴν κατασβεβασμένην, δευόμεθα καὶ αὐτοὺς ἡμεῖς, ἀλλὰ ἐξαιτίας τῆς ἀνυπαρξίας μας νὰ ἀντιληφθῶμε ἕστο καὶ τὸ ἐξῆς, μένουσι ἐξ ἡμῶν τὸ κοινωτικὸ γεγονός.

το ζήτημά μένος δαδὸν ἄνθρω, γὰρ ἐντα παρὰ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις, δὲν ἀποδοθῆναι: ἡ ἐκτελεστικὴ πρὸς τὸν ἀνθρώπου ἐξουσία ἐστὶν ἀπὸ τοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, γὰρ ἡ ἐκτελεστικὴ δὲν γίνεται πρὸς τὸν καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐξουσία καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶν ὁ ἀνθρώπος παρὰ τὸν ἀνθρώπου: ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶν ὁ ἀνθρώπος (paraph.).

[illegible]

Νομίζω, όμως, ότι γίνονται και οι υπόλοιποι, γιατί ομολογώ πως ο ίδιος ο Νόμος είναι κοινός και ο ίδιος ο Νόμος είναι ο ίδιος ο Νόμος και ο ίδιος ο Νόμος είναι ο ίδιος ο Νόμος.

[illegible]

Η ύλη, όμως, είναι άτομακή, πράξη, θέληση και νοηματο-
νση. Τού παρέρχεται να διακρίνεται: (1) τός συνδυασμός με τός ό-
ποιους ή ύλη ως χρησιμοποιεί τός άνθρωπος, προκειμένου
να εκπράξει τήν παρουσίασή του σέχης. (2) τόν ψυχο-λογικό μέγαν-
ό της τού τού επιτρέπεται να εξομειωθεί τός συνδυασμός κινήσε-

Ἀλλ' ἐπεὶ οὕτως καὶ συγκαταβλήσας ὁρίσται προφανέστα καὶ ὅτι θέλει
τὸ δεικνύμενον πρὸς καθ' ἑκάστην αἰὶν ἔχειν ἐπιτέλειον καὶ προβλεπτικὸν καθό-
λου καὶ κατὰ μέρος ἀναγκαζόμενον ὅπου πρὸς θεὸν καθύπταται ἀπὸ τῆς με-
τὰ τὴν ἀλλήλ γένεσιν. Ἔτσι, πρὸς γενεαρχικὴν ἢ ἀέτις Spiritus sanctus σημαίνει
ὑπόστασιν καὶ ἀπόφασιν, ἔνθα ἡ ἀέτις Spiritus sanctus ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν
ὑπόστασιν ἀλλ' ἢ τῆς προσέτιται τῇ εὐθείᾳ ἔννοια τοῦ ἀναγκαστικῶς λόγου
(substantia). Στὴ γενεαρχικὴ ἢ ἀέτις spiritus sanctus σημαίνει νόμον καὶ νόμι-
σμόν, ἔνθα ἡ ὑπόστασις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν καὶ καὶ ἀντιστοι-

Παιδοπολογία δεν αποτυπεί παρὰ ένα μέρος τῆς γενικῆς αὐτῆς ἐπι-
στήμης καὶ οὐ νόμος τοῦ II* ἀνακαλύπτει ἡ Συμμετοχολογία τὰ μερῶν
νὰ ἐφαρμοσθῶν στὴ Παιδοπολογία, ἡ ὁποία τὰ βρεθεῖ ἐστὶ συνδυασμένη
μὲ ἕναν τομέα πού καλοῦνται μέτρα στὸ σύνολο τῶν ἀλλοτριῶν
πράξεων.

Τὸ καθήκον νὰ προσδιοριστεῖ ἡ ἀκριβὴς θέση τῆς Συμμετοχολογίας*
ἀνῆκε στὸν Ψυχολόγο τοῦ Παιδοπολόγου τὸ καθήκον εἶναι νὰ καλο-
ρίσκει ἕκαστο πὺς κάνει τῇ γέννησιν νὰ εἶναι ἕνα εἰδικὸ συντάγμα στὸ σύ-
νολο τῶν συμμετοχολογικῶν πραγμάτων. Θὰ ἐπαινεθῇ ἄβουλιε τὸ θέμα πὺς
κάτω ἐδῶ υπογραμμίζουμε ἕνα μόνο παράδειγμα: ἂν καταφέραμε γὰρ
πρῶτη φορά νὰ δούσαμε στὴ Παιδοπολογία μὴ θέση, ἀλλὰ ἕνα θέμα
ἐπιστήμης, εἶναι γιὰ τὴ συνδέσθαι μὲ τῇ Συμμετοχολογίας.

Πὰ πού λόγῳ ἡ Παιδοπολογία δεν ἔχει ἀκόμα ἀναγνωριστεῖ σὺν
αὐτόνομη ἐπιστήμῃ, πὺς νὰ ἔχει. Ἄποὺς κάθε ἀλλή ἐπιστήμῃ, τὸ δικό
τῆς ἀντικείμενο. Ἰπρίστουμε μέτρα σὲ ἕνα κώδικα ἀπὸ τῇ μὴ μεριά,
τίποτε δεν εἶναι περισσότερο ἱκανοῦν ἀπὸ τῇ γέννησιν γὰρ νὰ βωρήσῃ
νὰ καταλάβουμε τῇ φύσιν τοῦ συμμετοχολογικοῦ προβλήματος: ἀπὸ τῇ
ἀλλή ὅμως μεριά, γὰρ νὰ θέσουμε τὴ πρόβλημα ὅπως τοῦ ταπεινῆς.
Ὁλνπετε νὰ μελετήσουμε τῇ γέννησιν καθαρῶς: ὡς ἐδῶ ὅμως τῇ προ-
σεγίασμε σχεδὸν πάντοτε σὲ σχέση μὲ κάτι ἄλλο, ἀπὸ ἀλλὰ ἀπὸ ἕνα.

Ἰπάρχει πρῶτα-πρῶτα ἡ ἐπιτοχική ἀντιλήψιν τοῦ πλάγι-
κωνοῦ: δεν βλέπει στὴ γέννησιν παρὰ μὴ ὁμοκαταθετὰ (homocata-
lytic, σ. 99), γεγονός πὺς καταργεῖ κάθε ἐρευνᾶ γὰρ τὴν ἀληθινὴ τῆς
φύσιν.

Ἰπάρχει, κατόπιν, καὶ ἡ ἀποψιν τοῦ Ψυχολόγου, πὺς μελετᾷ τὸ
μηχανισμό τοῦ σημείου στὸ ἄτομο: ἡ μέθοδος εἶναι ἡ πὺς εὐκολῇ, δεν
μὰς ὁδηγεῖ ὅμως πέρα ἀπὸ τῇ ἀποψιν ἐκτέλεσιν, καὶ δεν γράφει ὡς
τὸ σημείο, πὺς ἀπὸ τῇ φύσιν τοῦ εἶναι κοινωνικὴ.

Ἡ ἀκόμη, ὅταν θεώματε ὅτι τὸ σημείο ὁρμίζει νὰ μελετηθεῖ
κοινωνικῶς, σημαίνει ὅτι λαβάνουμε ἵπ' ὅλη τὰ χαρακτηριστικὰ μὲν
τῆς γέννησιν πὺς τῇ συνδέσθαι μὲ τὸς ἀλλοτρίους θεσμούς, ἐκείνους πὺς
ἐφαρμόζονται ἀπὸ-πὺς ἀπὸ τῇ θέλησιν ἡμῶν καὶ ἐστὶ περὶ ἡμῶν διπλᾶ
ἀπὸ τὸ αὐτοῦ, παρμενώντας τὰ χαρακτηριστικὰ πὺς ἀνῆλθον στὰ
σημειολογικὰ μόνο συντάγματα ἐν γένει καὶ στὴ γέννησιν ἰδιαίτερα.
Ἰατὶ τὸ σημείο, ὡς ἕνα ὁρισμένον βελήμι, ἐφεύρει πάντα ἀπὸ τῇ
ἀποψιν ἡ τῇ κοινωνικῇ βολήσιν, πὺς αὐτὸ κορίως εἶναι τὸ οὐκα-
στικὸ τοῦ χαρακτηριστικοῦ, ἀλλὰ καὶ πὺς φαίνεται ἀγρότερο μὲ τῇ
πρῶτη ματιᾷ.

Τὸ χαρακτηριστικὸ αὐτὸν αὐτὸ δεν φαίνεται καλὰ παρὰ μόνον

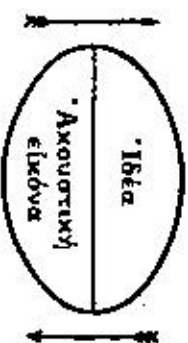
* H. A. Neville, Classification de Sciences, 2e éd. σ. 104, 129g. Ἰδούστω.

στὴ γέννησιν, ἐκδηλώνεται ὅμοι καὶ μέτρα στὰ πράγματα πὺς μελε-
τούμε τὸ ἀγρότερο, καὶ κατὰ συνέπεια δεν βρῖσκουμε καλὰ τῇ κοινῇ
καύσιν ἡ τῇ ὁδικῶν ὁρμωμένων τῇ ἐπιστήμῃ τῇ Συμμε-
τοχολογίας. Ἰὰ μὰς, ἀντιθετὰ, τὸ συμμετοχολογικὸ πρόβλημα εἶναι πρὸς
ἡπ' ὅλα σημειολογικὸ, καὶ ὅτε καὶ οὐ κατὰ τῆς ἀντιθέσεως ἀντιθέσιν τῇ
σημειολογίας τοῦ ἀπὸ τὸ συνδεθῆναι κατὰ γέννησιν. Ἄν θέλωμε νὰ κα-
καλῶσουμε τῇ ἀληθινῇ φύσιν τῆς γέννησιν, πρέπει νὰ τῇ θεωρήσουμε
πρῶτα-πρῶτα σὲ ὅ,τι κοινὸ ἔχει μὲ ὅλα τὰ συμμετοχολογικὰ τῇ ὁμοιᾷ τῇ
ἑξῆς. Καὶ οὐ γέννησιν παρὰ τῇ πρῶτῃ ἐπιστήμῃ πὺς γέννησιν ὡς οὐ συνδεθῇ
ἡμεῖς μὲ τῇ πρῶτῃ προσέγγισιν (ὅπως π.χ., τὴ πρῶτῃ τοῦ γέννη-
σιν μὲ τῇ πρῶτῃ προσέγγισιν) πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς δευτερεύοντες, ἂν γὰρ
σημειώσω μόνον γὰρ νὰ ἀνακαλύψω τῇ γέννησιν ἀπὸ τῇ ἀλλὰ συντάγματα
ἐκινῶντας ἀπὸ ἑαυτοῦ, ὅς μόνον τὰ ἀνακαλύπτουμε τὸ συμμετοχολογικὸ πρό-
βλημα, ἀλλὰ νομίζουμε ὅτι θεωροῦνται σὲ ἀντιθέσιν, τὴ πρῶ-
θεσε κατὰ τὰ σημεία. Ἦν ἐφαρμόζοντο πὺς τὰ πρῶτα καὶ ἀπὸ
ἀλλο πὺς καὶ τὰ ἀντιθέσιν τῇ πρῶτῃ καὶ τὰ συμμετοχολογικὰ στὴ
Συμμετοχολογία καὶ νὰ τὰ ἐξαρτήσουμε μὲ τὸς νόμους τῇ ἐπιστήμῃ
αὐτῇ.

Είδαμε στη σ. 41 με την ελκυσία του κυκλώματος της θηλιάς ότι οι όροι που υπονοούνται στο γλωσσικό σημείο είναι και οι δύο ψυχικοί και ενώνονται στον έγκεφαλό μας με το δεσμό του συνειρμού. Ας επιμεινουμε στο σημείο αυτό.

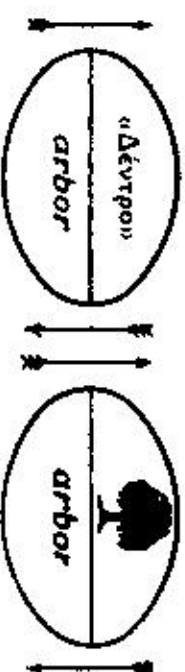
Τό γλωσσικό σημείο ενώνει όχι ένα πράγμα και ένα όνομα, αλλά μια ιδέα και μια ακουστική εικόνα*. Αυτή ή τελευταία δεν είναι ο υλικός ήχος, πράγμα καθαρά φυσικό, αλλά τό ψυχικό αποτέλεσμα του ήχου αυτού, ή παράσταση που μας δίνει γι' αυτόν ή μαρτυρία των αισθήσεών μας είναι αισθητηριακή, κι' αν συμβαίνει να την ονομάζουμε «υλική», γίνεται με αυτή μόνο την έννοια και κατ' αντίθεση με τον άλλον όρο του συνειρμού, την ιδέα, που είναι γενικά πιά άφηση-μένη.

Ο ψυχικός χαρακτήρας των ακουστικών μας εικόνων φαίνεται καθαρά, όταν παρατηρούμε τό δικό μας λόγο. Χωρίς να κινούμε τό χείλη ούτε τη γλώσσα, μπορούμε να μιλάμε στον έαυτό μας ή να απαγγέλουμε ένα άρθρο, στίχον. Έπειδή άκριβώς οι λέξεις της γλώσσας είναι γιά μας ακουστικές εικόνες, γι' αυτό πρέπει ν' αποφεύγουμε να μιλούμε γιά «φωνήματα», που τίς συνθέτουν. Ο όρος αυτός, που ύπονοει μία ιδέα φωνητικής έξέγερτας, δεν μπορεί να σμυφωθεί παρά με την ύμλούμενη λέξη, με την πραγματοποιήση της έσωτερικής εικόνας μέσα στο συνεχή λόγο. Όταν όμως μιλούμε γιά ήχους και γιά συλλαβές μιας λέξης, άποφεύγουμε την παρεξήγηση αυτή, άρκει να θυμόμαστε ότι πρόκειται γιά την ακουστική εικόνα. Τό γλωσσικό σημείο, λοιπόν, είναι μία ψυχική αντίληψη με δύο όψεις, που μπορεί να παρασταθεί με τό σχήμα:

* Ο όρος «ακουστική εικόνα» θα φανεί πολύ στενός, στενός, όμως από την παράσταση των ήχων μιας λέξης, υπέρχει ή παράσταση της άδρωσης της ήμικη εικόνας της πρέσης της φωνής. Για τον F. de Saussure ή γλώσσα είναι συναισθητικό με άποψη, κάτι που γίνεται άπό τό έξω (φρ. σελ. 40). Η ακουστική εικόνα είναι προφανώς ή φυσική παράσταση της λέξης ως γλώσσας γεγονός «εξωκόσμου», έξω από κάθε πραγματοποίησή της από την όυσία. Η κωστήρια πλάση ένο- μένος μπορεί να υπονοείται ή να είναι περιττός να μην κωστής παρά μία θέση έξορημένη από σχέση με την ακουστική εικόνα. (σλ. έκδ.)

Τά δύο αυτά στοιχεία είναι βαθύτατα ένωμένα και τό ένα φέρνει τό άλλο. Ιά ν' αναζητήσουμε την έννοια της λατινικής λέξης arbor ή τη λέξη, με την οποία ή λατινική δηλώνει την ιδέα «δέντρο», είναι άποφάνερο ότι μόνο οι προεργασίες που έχει καθιερώσει ή γλώσσα μας φαίνονται σύμφωνες με την πραγματικότητα και άπομακρύνουμε οτιδήποτε άλλο που θα μπορούσαμε να φανταστούμε.

Ο όρος αυτός θέλει ένα προβάδιο πρόβλημα όρολογίας. Όνο- μάζουμε σημείο (signu) τό συνδυασμό της ιδέας και της ακουστικής εικόνας: αλλά στην τρέχουσα χρήση ή όρος αυτός δηλώνει συνήθως μόνο την ακουστική εικόνα, π.χ. μια λέξη (signu κ.λ.π.). Έχουμε ότι, έαν τό πληρ όνομάζεται σημείο, είναι γιαντί φέρνει την ιδέα «δέντρο», έτσι που ή ιδέα του αίσθητηριακού μέρους να ύπονοεί την ιδέα του όρου.

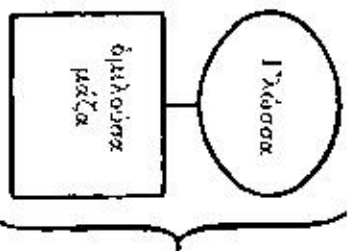
Τό διαφορετικό θα έξαφανιζόταν, αν δηλώναμε τίς πρώτες έννοιες που έχουμε μπροστά μας με ονόματα που τά μέν προκαλούν τά δέ, ενώ ταυτοχρόνα εναντιώνονται. Προτείνουμε να διατηρήσουμε τη λέξη σημείο γιά να δηλώνουμε τό όνο, και να αντικαταστήσουμε τίς λέξεις ιδέα και ακουστική εικόνα αντίστοιχα με τους όρους σημανόμενο (significu) και σημανόν (signifiantu). Οι τελευταίοι αυτοί όροι έχουν τό πλεονέκτημα να δείχνουν την αντίθεση που τους χωρίζει είτε μεταξύ τους είτε από τό όνο, που του άποτελούν μέρος. Όσο γιά τον όρο σημείο (signu), αν άρκούμεστε σ' αυτόν, είναι γιαντί δεν έξορμε με πούν να των αντικαταστήσουμε ή γλώσσα που χρησιμοποιούμε δεν υποδείγει κανέναν άλλο.

Τό γλωσσικό σημείο, όριζόμενο έτσι, κατέχει δύο κύριους χαρα- κτήρες. Αν τους πούμε, θα θέσουμε τίς ίδιες τίς άρχές κάθε τέτοιας μελέτης.

2. ΠΡΩΤΗ ΑΡΧΗ ΤΟ ΑΥΘΑΙΡΕΤΟ ΤΟΥ ΣΗΜΕΙΟΥ

Ο δεσμός που ένώνει τό σημειών με τό σημεινόμενο είναι αβιαι- ρετος, ή άκόρη, έπειδή έννοούμε με τον όρο σημείο τό όνο που προ-

20. 'Ο όρισμός όμως αυτός άφίνει ακόμη τή γλώσσα έξω από τήν κοινωνική τής πραγματικότητα την παρουσιάζει ως κάτι μί' πραγματικά, έγώσον δέν περιλαμβάνει παρά μία μόνο πλευρά τής πραγματικότητας, τήν άτομική' μία *δημιούσα* μάζα είναι άπαραίτητη για να υπάρξει μία γλώσσα. Δέ καμιά στιγμή, κα' άντίθετα μέ α.τι φαίνεται, ή γλώσσα δέν υπάρχει έξω από το κοινωνικό γεγονός, έπειδή είναι φανερόμενο σημειολογικό. 'Η κοινωνική τής φωνή είναι ένας από τους έπιτερικούς τής γραμμής· ο πλήρης όρισμός τής μάς τοποθετεί μάλιστα σε δύο έξεχόμενα πράγματα, όπως δείχνει τό σχήμα:

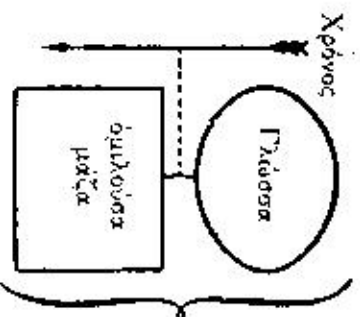

Αλλά μέσα στις συνθήκες αυτές, ή γλώσσα είναι βιώσιμη, όχι ζωντανή· δέ λειτουργούμε παρά τήν κοινωνική πραγματικότητα κι όχι τήν ιστορική γεγονός.

30. Έπειδή τό γλωσσικό σημείο είναι συλλείρο, ή γλώσσα έπι υφίσταται, φαίνεται να είναι ένα ελεύθερο σύστημα, που μπορεί να οργανωθεί κατά βούληση και που εξαρτάται μοναδικά από μία λογική αρχή. (1) κοινωνικός τής γραμμής, θεωρούμενος καθεναν, δέν άντιτίθεται καθολικά στην άποψη αυτή. Δέν υπάρχει άμφισβησία ότι ή ύπαρξη ψυχολογία δέν ένεργει πάνω σέ ένα άλλο καθόρα λογικό· θα έπρεπε να λειτουργούμε κάθε τι που κινεί να υποτεθείται ή λογική μέσα στις πρακτικές σχέσεις άτόμου μέ άτομο. Κι' έντονοίς, εκείνο που μάς έμπνδίζει να παρατηρήσουμε τή γλώσσα ως μία άπαρή σύμβαση, που μπορεί να τροποποιηθεί όποτε θέλουν οι ένδιαφερόμενοι, δέν είναι αυτό· είναι ή ένεργεια του χρόνου που συνδυάζεται μέ τήν ένεργεια τής κοινωνικής διάταξης· έξω από τή διάταξη, ή γλωσσική πραγματικότητα δέν είναι πλήρης και κανένα συμπέρασμα δέν είναι δυνατό.

Έάν παίρνουμε τή γλώσσα μέσα στη χρόνο, χωρίς τήν ύπαρξήν μάζα — ύποθέτουμε ένα άτομο μεμονωμένο που ζει επί παλινός αιώ-

νος — δέν θέ παρατηρούσαμε ίσως καμιά αλλοίωση· ο χρόνος δέν θέ ένεργήσει πάνω τής. Αντίστροφα, εάν εξετάζουμε τήν *δημιούσα* μάζα χωρίς τή χρόνο, δέν θέ βλέπαμε τό αποτέλεσμα των κοινωνικών αν- νόμενων που έπνευσαν πάνω στη γλώσσα τους· ίσα να είμαστε λο- πόν μέσα στην πραγματικότητα, πρέπει να προσέσουμε στο πρώτο σχήμα ένα σύμβολο που να δείχνει τήν πορεία του χρόνου:

Από τότε κι' ύστερα, ή γλώσσα δέν είναι έλεύθερη, έπειδή ή χρόνο θέ έπιδράει στις κοινωνικές δυναμεις που εξαρτώνται έπίδρασης πάνω τής· άναπτύξουν τις συνέπειές τους, και φτάνουμε στην αρχή τής συνέχειας, που κωλύει τήν έλεύθερη. Αλλά ή συνέχεια έγγο- νοει δυναμικούς άναυτοίς, τή μετατόπιση, ίσως περισσότερο ή περισσότερο σβάρν, των σχέσεων.